

πρέπουσα σημασία εἰς τὰ ἐν σελ. 142 ἐπὶ λέξει ἀναγνωσκόμενα: «Παρ-
έλκει νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ἡ περιγητική ὕλη, ἐν τῷ συνόλω της καὶ
συστηματικῶς καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ὅλας τὰς λοιπὰς ἱστορικὰς πηγὰς,
θ' ἀποτελέσῃ πηγὴν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ ἔργου τούτου.....», ἐξ ὧν
καταφτίνεται πόσον ἡ σ. ἠγάπησε τὸ θέμα της, τὸ ὁποῖον θὰ διαφωτίσῃ
σημαντικὴν σελίδα τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων.

ΙΟΡΔΑΝΗΣ ΒΑΜΒΑΚΙΔΗΣ

*Ἄντωνίου Σιγάλα, Ἐκ τῆν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλληνικῶν Κοινο-
τήτων Μακεδονίας Ἀ' Ἀρχεῖα καὶ Βιβλιοθήκαι Ἀντικῆς Μακεδο-
νίας, Θεσσαλονίκη, 1939. Σχ. 8ον, σελ. 57+222 [Πανεπιστήμιον
Θεσσαλονίκης. Παράρτημα Ἀ' τόμον Ἐπιτηρίδος Φιλοσοφικῆς Σχο-
λῆς].*

«Εἰς τῶν σκοπῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἰδιαιτέρως δὲ
τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, λέγει ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τί-
τλον μελέτης ὁ καθηγητῆς κ. Ἄντωνιος Σιγάλας, εἶναι ἀναμφιβόλως
ἡ ἔρευνα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς λοιπῆς βορείου Ἑλλάδος ἀπὸ ἀρχαιο-
λογικῆς, γλωσσικῆς, ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως». Ὁ συγγραφεὺς,
διδάξας ἐπὶ δέκα καὶ τρία ἔτη τὴν πατυρολογίαν καὶ τὴν παλαιογραφίαν
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τούτῳ, ἐθεώρησε καθῆκόν του, παραλλήλως πρὸς
τὴν ἔκδοσιν τῶν βυζαντινῶν ἰδιωτικῶν καὶ ὑπαλληλικῶν ἐγγράφων τοῦ
Ἁγίου Ὁρους, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβε, νὰ μελετήσῃ καὶ καταγράψῃ συστη-
ματικῶς τὰ ἐν βιβλιοθήκαις καὶ μοναῖς τῆς Μακεδονίας ἀποκείμενα χει-
ρόγραφα καὶ ἔγγραφα. Τὸ ἐκδοθὲν πρῶτον τμήμα τῆς μακρῆς ταύτης
ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας
τῆς Ἀντικῆς Μακεδονίας.

Ὁ κ. Σιγάλας ἐπεσκέφθη τὴν Κοζάνην, τὰ Σέρβια, τὴν Βελβενδόν,
τὴν Σιάτισταν, τὰ ἔκπαιδευτήρια Ἰσοτύλιου, τὴν Καστορίαν, τὴν Κλει-
σοῦραν, τὴν Βλάστην, τὴν Βέροϊαν καὶ τὴν Νάουσαν, ἀνεζήτησε μετ'
ἐπιμελείας καὶ ζήλου τὰ παρὰ δημοσίαις καὶ ἐκκλησιαστικαῖς ἀρχαῖς,
ἐπιστημονικοῖς σωματείοις καὶ ἰδιώταις φυλασσόμενα χειρόγραφα καὶ
παρέσχεν ἄλλων ἀναλυτικὴν καὶ ἄλλων σύντομον ἀναγραφὴν. Εἰς τὰ
μνημεῖα ταῦτα ὁ συγγραφεὺς περιέλαβε καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς συλλο-
γῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βιβλίου (σελ. 5—114) καταλαμβάνει ἡ περιγραφὴ τῶν χειρογράφων καὶ ἔγγράφων τῆς Κοζάνης. Ἐν τῇ πλουσίᾳ τῆς πόλεως ταύτης βιβλιοθήκῃ σφύζονται ἑκατὸν πενήκοντα αὐτοτελῆ χειρόγραφα, εἴκοσι ἑννέα σύμμεικτα καὶ δέκα ὀκτὸ ξενόγλωσσα. Πλούσιον ὡσαύτως εἶναι καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης, περιλαμβάνον ἔγγραφα πατριαρχικά καὶ ἐκκλησιαστικά, κώδικας ἔγγράφων (κτηματολόγια ναῶν, βιβλία ληξιαρχικά, βιβλία πρακτικῶν καὶ ἀλληλογραφίας ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδρυμάτων, τῆς Δημογεροντίας, σχολικά κλπ.), καὶ τινὰ τουρκικὰ ἔγγραφα καὶ κώδικας.

Ἐκ τῶν ἄλλων συλλογῶν ἰδιαιτέρως δέον νὰ τύχουν μνείας τὸ τουρκικὸν ἀρχεῖον Βερροίας καὶ ἡ συλλογὴ χειρογράφων καὶ ἔγγράφων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τὸ «ἀρχεῖον τοῦ Καδῆ» φυλάσσεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον Βερροίας, ὅπου διὰ διατάγματος ἰδρυθῆ τῷ 1930 μόνιμον τοπικὸν ἀρχεῖον καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πενήκοντα ἕξ κωδίκων καὶ δύο δεσμῶν ἔγγράφων τῶν ἐτῶν 1602—1891. Ὁ κ. Σιγάλας παρέχει μόνον ἀναγραφὴν τῶν ἐτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἕκαστος κώδιξ ἀντιστοιχεῖ, καὶ τονίζει τὴν ἀνάγκην τῆς μελέτης τῶν πολυτίμων τούτων μνημείων ὑπὸ ἐιδικοῦ τουρκολόγου. Ἡ συλλογὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης περιλαμβάνει τεσσαράκοντα χειρόγραφα τοῦ ΙΖ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνος, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου, δύο ἐπὶ περγαμηνῆς σιγίλλια τῶν ἐτῶν 1779 καὶ 1846 καὶ διάφορα ἰδιωτικά καὶ νοταριακὰ ἔγγραφα, ὧν τινὰ ἔχουν γραφῆ εἰς τὴν τουρκικὴν.

Ἄρκεϊ νὰ διεξέλθῃ τις τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σιγάλα, διὰ νὰ πεισθῆ ὅτι τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, τὰ περισωθέντα ἐκ τῶν διαφόρων καταστροφῶν, εἶναι ἀκόμη ἀρκετά. Βεβαίως μεταξὺ τῶν περιγραφομένων χειρογράφων (τὰ ἔγγραφα καὶ ἰδίᾳ τὰ τουρκικά, μετὰ προσοχῆς μελετώμενα, θὰ δια φωτίσουν πλεῖστα σημεῖα τῆς τοπικῆς ἱστορίας) ἐλάχιστα παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Ἄλλ' ἢ ἄξια τῶν δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὰς νέας συμβολάς, τὰς ὁποίας προσθέτουν εἰς τὰς γνώσεις μας καὶ εἰς τὴν καθ' ὄλου ἔρευναν. Ὡς μνημεῖα τοῦ παρελθόντος, παρέχουν πλεῖστα διδάγματα περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, περὶ τῶν προτιμήσεων καὶ τῶν πνευματικῶν διαφορῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ. Καὶ δὲν εἶναι, νομίζω, μικρὸν τὸ ὄφελημα. Τοῦτο ἄλλωστε εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ συγγραφεύς, δημοσιεύων τὴν ἐργασίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας», τίτλον, ὃ ὁποῖος, κατ' ἐπίφασιν ἐξεταζόμενος, δὲν φαίνεται ὅτι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιεύματος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης τὸ βιβλίον

τοῦ κ. Σιγάλα δὲν παρέχει μόνον ἐπιστημονικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ ἔθνικάς.

ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

Ladislav Gáldi, privat-docent de philologie Romane à l'université de Bucarest, Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'Époque des Phanariotes par—[Οὐγγροελληνικαὶ μελέται, διευθυνόμεναι ὑπὸ Ἰουλίου Moravcsik No 9.] Budapest 1939. Σελ. 158.

Ἡ ἐποχὴ τῆς διοικήσεως τῆς Ρουμανίας ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν ἠγεμόνων καὶ αἱ μετ' αὐτῶν σχέσεις Ρουμάνων καὶ Ἑλλήνων, πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐξητάσθησαν καὶ πολλὰ περὶ αὐτῶν ἀντιφατικὰ ἐγράφησαν ὑπὸ ἐπιστημόνων ἀμφοτέρων τῶν ἔθνῶν. Ἡ ἐποχὴ ὁμως αὕτη ἀπαιτεῖ λεπτομερῆ ἐπιστημονικὴν καὶ ἀμερόληπτον ἔρευναν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν συμβάλλει οὐχὶ ὀλίγον τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὠραῖον βιβλίον τοῦ κ. L. Gáldi, τὸ δημοσιευόμενον εἰς τὴν γνωστὴν σειρὰν τῶν οὐγγροελληνικῶν μελετῶν τῶν διευθυνομένων ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰουλίου Moravcsik, εἰς τὴν ὁποίαν σειρὰν τόσα ἐνδιαφέροντα βιβλία ἐξεδόθησαν.

Εἶναι φυσικὸν ἢ τόσον μακροχρόνιος καὶ στενὴ ἐπαφὴ τῶν δύο λαῶν, Ρουμάνων καὶ Ἑλλήνων, νὰ ἔχη ἀφήσει ἀνεξάλειπτα τὰ ἴχνη εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ὁ κ. Gáldi ἐξετάζει ἐν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπαφῆς ταύτης, ἦτοι τὰ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς δάνεια τῆς ρουμανικῆς γλώσσης κατὰ τὴν φαναριωτικὴν περίοδον.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ του ὁ κ. Gáldi ἀσχολεῖται γενικῶς μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς φαναριωτικῆς ἐποχῆς καὶ προσπαθεῖ ἐκ τῶν δύο δισταμένων περὶ αὐτῆς ἀπόψεων νὰ ἐξαγάγῃ χρῆσιμα καὶ ἀμερόληπτα συμπεράσματα, κατακρίνων μὲν τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἀτασθαλίας τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῶν Φαναριωτῶν, ἀναγνωρίζων ὁμως τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν των ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου τοῦ ρουμανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. Gáldi χωρίζει τὰς ἑλληνικὰς λέξεις τὰς εἰσελθούσας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν πνευματικὴν καθόλου ζωὴν, ἦτοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ κράτος (ὄροι πολιτικοί, διοικητικοί, νομικοί), εἰς τὴν κοινωνίαν καθόλου (κοινωνικὴ ἱεραρχία, οἰκογένεια, συνομιλία, ἀλληλογραφία, διασκεδάσεις, ψυχολογία), εἰς τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν (σχολεῖα, τυπογραφεῖα, βιβλιοθήκαι, ἐπιστῆμαι, τέχναι) καὶ εἰς τὸν ὕλικόν πολιτισμὸν (ἐμπόριον, βιομηχανία).